

د راپور لنډيز

د اداري فساد پر وړاندې د څارني او ارزونې خپلواکه گډه کمیټه يوه مستقلة کمیټه ده او له هيڅ لوري نه رهبري کيږي، نه افغان دولت او نه هم نړيواله ټولنه. دغه کمیټه د لندن او کابل په کنفرانسو کې له فساد سره د مبارزې د څارني او ارزونې لپاره د يوې خپلواکې ادارې ته د اړتيا لرلو وروسته تشخيص شوه او د جمهور رييس د ۶۱ گڼې فرمان پر اساس منځ ته راغله.

د اداري فساد پر وړاندې د څارني او ارزونې خپلواکه گډه کمیټه په لاندې مواردو باندې تمرکز کوي.

- د فساد پر وړاندې د مبارزې په موخه د سپارښتنو چمتو کول؛
- د افغان دولت او نړيوالې ټولني د اداري فساد پر وړاندې د مبارزې له هڅو او اقداماتو څخه څارنه او ارزونه ترسره کول؛ او
- جمهور رييس، پارلمان او د افغانستان خلکو ته په منظمه توگه له فساد سره د مبارزې په اړه راپور ورکول؛

د څارني او ارزونې خپلواکه گډه کمیټه د وزارتونو له فساد سره د مبارزې د پلانونو بيا کتنه تر سره کوي. کابو ټولو وزارتونو دغه پلانونه چمتو کړي دي. تر اوسه پورې د څارني او ارزونې خپلواکې گډې کمیټې د څلورو وزارتونو پلانونه کتلي دي. ۱ دا پلان چې کتنه يې ترسره کيږي د لوړو زده کړو د وزارت له فساد سره د مبارزې پلان دی.

د لوړو زده کړو وزارت په ۱۳۹۶-۱۳۹۷ کلونو کې له فساد سره د مبارزې د پلان د عملي کولو ژمنه کړې ده. دا راپور د پلان د بياکتنې په اړه دی. د بياکتنې او شننې په پروسه کې د څارني او ارزونې خپلواکې گډې کمیټې موندني دا په گوته کوي چې تر يوه بريده د لوړو زده کړو وزارت له فساد سره د مبارزې پلان عملي کړی چه په کې ۲۵ فعاليتونه او ۸ شاخصونه د ۸ اهدافو د حاصلولولپاره شامل دي.^۲ خو دغه هڅې د لوړو زده کړو وزارت له فساد سره د مبارزې د ټول پلان او ځني هغه موضوعات چې بايد پرې تمرکز وشي نه احتوا کوي.

په پلان کې شامل فعاليتونه او شاخصونه تر زياته بريده د وزارت له هغو دندو او پروسو سره تړاو لري چې د احتمالي فساد زيانمنه پکې شتون لري. په دغه پلان کې ستونزه د مبدا خط نه شتون دی.

د بياکتنې يوه اساسي موندنه د زده کړو له خصوصي موسساتو څخه په مناسب ډول د عوايدو راټولو ته اړتيا ده. په دغه پلان کې د يوه کميسيون او يا يو بورډ تاسيس کول هم شامل دي تر څو د وزارت له اجرائتو څخه څار او ارزونه ترسره کړي، خو د بياکتنې د څيړني په پړاو کې دغه کميسيون نه وو تاسيس شوی. برسیره پر دې، د محصلانو لخوا د تيزس د نه ليکلو ستونزه لا هم پر ځای پا ته ده. متاسفانه په دې اړه هيڅ ډول موثر اقدام نه دی تر سره شوی.

د څارني او ارزونې خپلواکه کمیټه هيله لري چې دې سپارښتنو ته به د لوړو زده کړو وزارت له خوا پوره پاملرنه وشي او د نوي پلان د چمتو کولو په وخت کې په نظر کې ونيول شي.

^۱ <http://mec.af/index.php/reports/ac-plan-review>

^۲ داخلي اسناد، پارلماني حقوقي رياست، د لوړو زدکړو وزارت د زمري ۲۰، ۱۳۹۶

سپارښتنې
عامې سپارښتنې

1. د عمده زیامنو د پیژندلو په موخه په وزارت کې د اداري فساد پر وړاندې د خطراتو د ارزونې ترسره کول؛
2. د خطر نوموړې ارزونې ته د یوه مستقل بنسټ یا ارگان ټاکل؛
3. د دې ارزونې د پایلو پر اساس د راتلونکي کال لپاره له اداري فساد سره د مبارزې د یوه پراخه پلان جوړول؛

شمیره	سپارښتنې
۱	د ماليې وزارت د لوړو زده کړو له وزارت سره په همکارۍ باید د څارنې او ارزونې یو میکانیزم جوړ کړي تر څو د زده کړو له خصوصي موسساتو څخه په مناسب ډول عواید راټول کړای شي.
۲	د لوړو زده کړو وزارت باید داسې یو میکانیزم جوړ کړي تر څو د لوړو زده کړو په خصوصي موسساتو کې د محصلانو د وروسته داخلي (د کانکور له آزمویني وروسته) ستونزه حل شي.
۳	د لوړو زده کړو وزارت او د لوړو زده کړو د موسساتو ریاست باید داسې یو میکانیزم جوړ کړي تر څو د ساحوي پروگرامونو په درسونو کې د محصلانو ګډون یقیني شي.
۴	د لوړو زده کړو وزارت او د لوړو زده کړو د خصوصي موسساتو ریاست باید داسې یو میکانیزم جوړ کړي تر څو دا خبره یقیني شي چې محصلان خپل تیزسونه په خپله ولیکي، نه د هغه چا په واسطه چې دوی ورته پیسې ورکوي. دا موضوع د علمي بشپړتیا لپاره ډیره مهمه ده.
۵	د لوړو زده کړو وزارت باید د ریاست د بستونو ټوله ګمارنه د ملکي خدمتونو د قانون د ۲۳ مادې سره سم ترسره کړي.
۶	د لوړو زده کړو وزارت باید د سرپرستو رییسانو پوستونه د رقابتي پروسې له لارې د مسلکي وړ اشخاصو په واسطه ټک کړي.
۷	د لوړو زده کړو وزارت باید د څارنې او ارزونې یو موثر میکانیزم را منځ ته کړي تر څو د لوړو زده کړو د خصوصي موسساتو د ایجاد پروسه وڅارل شي او په پروسه کې د فساد د زیانمنه او خطرات کم و یا له منځه ولاړ شي.
۸	د لوړو زده کړو وزارت باید د عدلیې وزارت سره د خصوصي لوړو زده کړو د مقرري پروسه په منظم ډول تعقیب کړي.
۹	د لوړو زده کړو وزارت باید بودجه د خپلو ریاستونو د اړتیاوو مطابق چمتو کړي.
۱۰	د لوړو زده کړو وزارت باید د څارنې داسې یو میکانیزم جوړ کړي تر څو د محصلانو د اعاشې پیسې د دوی بانکي حسابونو ته په میاشتنۍ توګه انتقال شي.